

KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET

Hovedinstruks for Riksantikvaren

Hovedinstruksen er fastsatt av Klima- og miljødepartementet i medhold av § 3 i Reglement for økonomistyring i staten og trer i kraft 1. januar 2022.

Tom Rådahl
departementsråd

1 Innledning

Hovedinstruksen er fastsatt av Klima- og miljødepartementet ved departementsråd og er gjeldende for Riksantikvaren fra 1. januar 2022. Instruksen definerer rammebetingelsene og forutsetningene for økonomi- og virksomhetsstyringen.

Dette dokumentet erstatter tidligere instruks på området (Instruks for virksomhets- og økonomistyringen i Riksantikvaren), datert 18. desember 2020.

Hovedinstruksen er skrevet for å oppfylle kravene i økonomiregelverket om departementets overordnede ansvar i forhold til underliggende virksomheter, og angir krav til virksomheten ut over gjeldende økonomiregelverk for staten, samt gjeldende rundskriv.

Hovedinstruksen publiseres på departementets nettsider og sendes Riksrevisjonen.

2 Departementets myndighet og ansvar

Klima- og miljødepartementet har det overordnede administrative og budsjettmessige ansvaret for etatsstyringen av Riksantikvaren, herunder faglig instruksjonsmyndighet overfor direktoratet. Klima- og miljødepartementet fastsetter overordnede mål og krav til Riksantikvaren innenfor rammene Stortinget fastsetter gjennom lov- og budsjettvedtak.

Departementet har ansvar for å følge opp at Riksantikvaren innretter sin virksomhet i tråd med fastsatte mål og prioriteringer.

3 Riksantikvarens myndighet og ansvar

3.1 Riksantikvarens formål

Riksantikvaren er Klima- og miljødepartementets sentrale rådgivende og utøvende fagorgan innenfor kulturmiljø.

Riksantikvaren har et særlig ansvar på de områdene hvor etaten har myndighet og disponerer juridiske, økonomiske og administrative virkemidler.

3.2 Riksantikvarens tilknytningsform

Riksantikvaren er et ordinært forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet.

3.3 Riksantikvarens hovedoppgaver/hovedfunksjoner og oppgaver

Riksantikvaren skal arbeide for å oppnå de klima- og miljøpolitiske målene som årlig blir presentert i Prop. 1 S. Riksantikvaren har et særlig ansvar for å nå kulturmiljømålene på de områdene Riksantikvaren har myndighet og juridiske virkemidler. De aktuelle resultatområdene er kulturminner og kulturmiljø og polarområdene.

De spesifikke mål, prioriteringer, styringsparametere og oppdrag som Riksantikvaren skal gjennomføre det enkelte år blir gitt i de årlige tildelingsbrev.

Riksantikvaren skal utøve følgende hovedfunksjoner:

- Gi Klima- og miljødepartementet faglige innspill i arbeidet med politikk- og regelverksutvikling, herunder å gjennomføre utredninger og analyser, samt gi råd om tiltak og virkemidler for å sikre måloppnåelse på kulturmiljøområdet.
- Bistå regionalforvaltningen, Sametinget og Sysselmasteren på Svalbard med veiledning og oppfølging innen kulturmiljøområdet.
- Utvikle digitale tjenester som sikrer en enhetlig kulturmiljøforvaltning som forvalter sentrale data om kulturmiljø.
- Legge til rette for verdiskaping og bærekraftig bruk av kulturminner, kulturmiljø og landskap.
- Være pådriver og rådgiver for bruk av kulturminner og kulturmiljø som ressurs i by- og stedsutvikling for å skape levende bymiljøer og kvalitet i omgivelsene.

3.3.1 Riksantikvarens myndighetsutøvelse

Riksantikvaren skal utøve og iverksette myndighet etter følgende lover med forskrifter:

- Riksantikvaren skal utøve myndighet innenfor regelverket som er delegert etter kulturminneloven med forskrift (ansvarsforskriften).
- Riksantikvaren skal utøve sin rolle som sektormyndighet i henhold til plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven, svalbardmiljøloven, energiloven og andre relevante særlover.

3.3.2 Faglig rådgiver

Riksantikvaren har veilednings- og informasjonsplikt, og et overordnet kulturmiljøfaglig ansvar overfor kommunene, fylkeskommunene, Sametinget, Sysselmasteren på Svalbard og de arkeologiske forvaltningsmuseene.

Riksantikvaren skal bidra til kompetanseoppbygging gjennom informasjons- og opplysningsarbeid til kommunene, fylkeskommunene, og statlige myndigheter. Riksantikvaren skal også være pådriver for kommunenes arbeid med ivaretagelse av kulturmiljø.

3.3.3 Kunnskapsutvikling og formidling

Riksantikvaren skal følge med på og bidra til utvikling, oppfølging og formidling av relevant forskning, være en pådriver for forvaltningsrelevant forskning på kulturmiljøfeltet og støtte oppunder regjeringens målsetting i Langtidsplanen for forskning og utdanning.

Riksantikvaren skal legge vekt på kompetanse- og kunnskapsheving innen tradisjonshåndverk. Viktige elementer i dette er å støtte opp om etter- og videreutdanning i håndverksfag som er viktige for kulturmiljøforvaltningen. Riksantikvaren skal følge opp samarbeidet med de tre nasjonale fartøyvernssentrene med tanke på dokumentasjon og ivaretagelse av kunnskap knyttet til antikvarisk istandsetting og vedlikehold. Samarbeid med Bygg og Bevar er viktig for kobling mot byggenæringen og for formidling av håndverkstradisjoner og god praksis for istandsetting og vedlikehold.

Riksantikvaren skal videreføre arbeidet med kunnskapsheving innenfor klima og energi, herunder klimatilpasning. Direktoratet skal også bidra til å utvikle kunnskap om hvordan riktig arealbruk, bevaring, transformasjon og gjenbruk kan bidra til å nå klimamålene.

Riksantikvaren skal ivareta ansvaret for, og utvikle miljøforvaltningens fotoarkiv (Fotoarkivet/Fotoweb).

3.3.4 Internasjonalt samarbeid

Riksantikvaren skal delta og fremme norske interesser i internasjonalt kulturmiljøsamarbeid.

Der Riksantikvaren representerer Norge i forhandlinger eller i forbindelse med andre beslutninger som kan få politiske implikasjoner, skal mandater avklares med departementet. Direktoratet har på enkelte områder ansvaret for å ivareta Norges rapporteringsforpliktelser eller å bidra til rapporteringer departementet har ansvaret for.

Riksantikvaren skal følge opp Unescos verdensarvkonvensjon og Haag-konvensjon i tråd med ansvarsforholdene mellom KLD og RA. Direktoratet skal blant annet bidra i relevante deler av det etablerte programsamarbeidet mellom KLD, IUCN og Iccrom – "World Heritage Leadership", samt opprettholde det internasjonale kurset i konservering av tre (ICWCT).

Riksantikvaren skal også følge opp Europarådets konvensjoner på kulturmiljøområdet.

Direktoratet skal videre bidra til at norske klima- og miljøinteresser blir ivaretatt ved regelverk- og politikktutvikling i EU, og bidra til effektiv nasjonal gjennomføring av EØS-

rettsakter på klima- og miljøområdet. Direktoratet skal følge med på utvikling innen kulturmiljøområdet i EU, og bidra til oppfølging og formidling fra relevante utviklingsprosesser. Riksantikvaren deltar i aktuelle prosesser etter nærmere avtale med departementet.

Riksantikvaren skal som program- og prosjektpartner under EØS-midlenes kulturarvprogram, bidra til å nå målene med midlene om sosial og økonomisk utjevning i Europa og styrke det bilaterale samarbeidet mellom Norge og mottakerlandene.

Riksantikvaren skal lede og bidra til gjennomføring av kulturmiljøprosjektene i gjeldende arbeidsprogram for det norsk-russiske miljøsamarbeidet, samt bidra i samarbeidet med Nordisk Ministerråd

3.4 Samarbeid med andre virksomheter og aktører

Riksantikvaren skal sikre et effektivt samarbeid med andre sektorer. Direktoratet skal i samarbeid med andre statlige etater bidra til samhandling og koordinering av kunnskap og innsats på tvers av sektorer og virkemidler.

Riksantikvaren skal bidra til et effektivt samarbeid med øvrige etater som er underlagt Klima- og miljødepartementet. Direktoratet skal gi faglig bistand knyttet til Svalbards miljøvernfonds behandling av søknader om støtte. Miljødirektoratet har ansvar for å bidra med naturfaglig kunnskap i felles prosesser med Riksantikvaren.

Riksantikvaren har koordineringsansvar for oppfølgingen av verdensarvkonvensjonen på direktoratsnivå.

3.5 Riksantikvarens forvaltning av tilskuddsordninger og fond

Riksantikvaren har ansvar for å forvalte tilskuddsordninger som fremgår av Klima- og miljødepartementets årlige budsjettproposisjon under kap. 1429. Klima- og miljødepartementet har ansvar for å fastsette regelverk for ordningene. Riksantikvarens forvaltning av tilskuddsordninger skal være i henhold til regelverk for den enkelte ordningen og eventuelle føringer gitt av departementet gjennom Prop. 1 S, forskrift eller tildelingsbrev.

3.6 Organisering og ledelse av Riksantikvaren

Direktøren er virksomhetsleder for Riksantikvaren og har det overordnede ansvaret for at virksomheten er i samsvar med lover, forskrifter, etiske retningslinjer og andre forordninger knyttet til Riksantikvarens virksomhet. Direktøren har ansvar for at Riksantikvarens økonomi- og virksomhetsstyring er i samsvar med tildelingsbrevet, denne instruksjonen og økonomiregelverket.

Direktøren har innenfor sitt område et selvstendig ansvar for at virksomheten har effektive og hensiktsmessige systemer og rutiner som har innebygget tilfredsstillende intern resultat- og økonomikontroll.

Direktøren ansettes av departementet på åremål i en periode på seks år, med mulighet for forlengelse i én periode.

4 Riksantikvarens interne styring

Riksantikvaren skal bruke risikostyring som verktøy i sin mål- og resultatstyring, og relatere risikovurderingene til mål- og resultatkravene for virksomheten.

Riksantikvaren skal identifisere, vurdere, håndtere og følge opp risiko som kan påvirke måloppnåelsen negativt. Risikostyring skal skje innenfor et samlet rammeverk for styring og kontroll og inkluderes i virksomhetens planer, gjennomføring og oppfølging, og inngå som en integrert del av styringen.

Riksantikvarens overordnede risikovurderinger skal være et formelt punkt på etatsstyringsmøtene.

4.1 Riksantikvarens interne ledelsesstruktur og fullmakter

Riksantikvaren skal fastsette intern instruks for egne aktiviteter innenfor rammen av hovedinstruksen fra departementet. Direktoratet skal utarbeide disponeringsskriv som fastsetter oppgaver, aktiviteter og fullmakter, ansvar og tildelte bevilgninger internt i virksomheten.

Dersom direktøren oppretter en særskilt intern revisjonsenhet eller ønsker å kjøpe en slik tjeneste fra konsulenter, skal oppgavene presiseres i særskilt instruks som skal foreligge samtidig med opprettelsen. Departementet skal ha kopi av instruksen.

4.2 Riksantikvarens planlegging, gjennomføring og oppfølging

Riksantikvaren skal følge opp mål- og resultatkrav og øvrige styringssignaler som blir gitt av departementet gjennom helhetlig planlegging, gjennomføring og oppfølging internt i egen virksomhet.

Riksantikvaren skal planlegge i et langsiktig og strategisk perspektiv for å møte fremtidige utfordringer og oppnå langsiktige mål.

Direktoratets resultatrapportering skal basere seg på analyser og vurderinger av effekter som følge av direktoratets egen virksomhet og interne prioriteringer opp mot relevante målsettinger.

Riksantikvaren skal føre regnskapet etter kontantprinsippet.

4.3 Riksantikvarens internkontroll

Den interne driften hos Riksantikvaren skal gjennomføres på en effektiv og hensiktsmessig måte. Direktøren har ansvar for at etaten har effektiv intern styring og kontroll.

Riksantikvarens internkontroll skal utformes og gjennomføres slik at den gir rimelig grad av sikkerhet for at direktoratet når fastsatte mål, har en effektiv drift, pålitelig rapportering og at lover og regler følges.

4.4 Andre varige føringer

Informasjonssikkerhet

Riksantikvaren skal følge nasjonale føringer og prinsipper for digital sikkerhet innenfor sitt ansvarsområde. Riksantikvaren skal være sertifisert etter ISO 27001-standarden (informasjonssikkerhet).

Forebyggende sikkerhet

Riksantikvaren er underlagt sikkerhetsloven og skal arbeide med forebyggende sikkerhet i henhold til lovens bestemmelser, forskrifter og gjeldende veiledninger.

Samfunnssikkerhet

Riksantikvaren skal arbeide med samfunnssikkerhet og beredskap i henhold til samfunnssikkerhetsprinsippene. Arbeidet skal gjennomføres på en systematisk, dokumenterbar metode der samfunnssikkerhet skal være en integrert del av virksomhetens ulike fagområder. Direktoratet skal jevnlig gjennomføre ROS-analyser, utarbeide beredskapsplanverk og gjennomføre øvelser iht. departementets føringer.

Digitalisering og samordning

Riksantikvaren har et ansvar for å følge nasjonale føringer og prinsipper i regjeringens digitaliseringspolitikk, og miljøsektorens digitaliseringsstrategi skal ligge til grunn for arbeidet med digitalisering.

Riksantikvaren skal delta i faglige nettverk, prosesser og fora og skal slutte opp om arbeidet med fellesløsninger for miljødata. Riksantikvaren skal legge dette til grunn for egne fagsystemer der det er relevant.

Anskaffelser

Anskaffelser utgjør en stor andel av virksomhetens økonomi, og må derfor bidra til virksomhetens overordnede målsetninger. Riksantikvaren skal benytte de sentrale rammeavtaler inngått av Statens innkjøpssetter og fellesavtaler inngått for miljøforvaltningen der dette er mulig.

Riksantikvaren skal ivareta samfunnsansvar i anskaffelsene, ved å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger, forhindre arbeidslivskriminalitet og sosial dumping, sikre respekt for grunnleggende menneskerettigheter og like konkurransevilkår for næringslivet.

Miljøledelsessystem

Riksantikvaren skal ivareta og følge opp et miljøledelsessystem som etterlever kjente standarder for oppfølging og dokumentering av virksomhetens miljøarbeid (eksempelvis ISO14001, Miljøfyrtårn, EMAS etc.).

Kontakt med Stortinget mm

Riksantikvaren skal forholde seg til henvendelser fra Stortinget og andre departement i tråd med Regjeringens forhold til Stortinget - regjeringen.no.

Riksrevisjonen

Riksantikvaren skal legge forholdene til rette slik Riksrevisjonen finner det hensiktsmessig for å foreta de revisjons- og kontrolloppgaver som følger av lov og instruks for Riksrevisjonen. Riksantikvaren skal videre prioritere og følge opp merknader og anbefalinger fra Riksrevisjonen og utarbeide oppfølgingsplaner for dette.

5 Styringsdialog og fagdialog

Klima- og miljødepartementet har ansvar for å tilrettelegge for en hensiktsmessig styringsdialog mellom departementet og Riksantikvaren.

5.1 Styringsdokumenter

Etatsstyringen av Riksantikvaren utøves i en skriftlig dialog mellom Klima- og miljødepartementet og Riksantikvaren gjennom:

- Tildelingsbrev (inkl. supplerende tildelingsbrev)
- Hovedinstruksen (dette dokumentet)
- Årsrapport og tertialrapporter fra Riksantikvaren
- Referater fra etatsstyringsmøter

5.2 Styringsmøter

Departementet og direktoratet skal avholde minst to etatsstyringsmøter årlig. Dagsordenen skal ta utgangspunkt i måloppnåelse, eventuelle avvik fra fastsatte styringskrav, risikovurderinger og strategisk viktige utviklingsspørsmål som påvirker etaten. Nye styringssignaler fra departementet til direktoratet skal dokumenteres skriftlig i referatet.

Departementet og direktoratet kan i tillegg til etatsstyringsmøtene avholde møter om utvalgte temaer. Eventuelle nye styringssignaler fra departementet til direktoratet i disse møtene skal dokumenteres skriftlig i et referat.

5.3 Fagmøter

Departementet og direktoratet kan ved behov avholde fagmøter, utover møter som nevnt i 5.2, for å diskutere aktuelle fagsaker eller andre aktuelle spørsmål. Slike fagmøter er ikke en arena for å diskutere prioriteringer eller å gi styringssignaler som endrer forutsetningene for direktoratets økonomi- og virksomhetsstyring.

5.4 Annen dialog, involvering og informasjonsutveksling

I tillegg til tildelingsbrevet kan departementet ha behov for å gi bestillinger til Riksantikvaren i løpet av året. Dersom det er behov for nedprioritering av andre oppgaver som følge av en ny bestilling, skal dette avklares med departementet.